
Hanna Wendelbo

Een zomer vol bloemen

Van
bloemzaadje
tot boeket

TERRA

INHOUD

Mijn weg naar bloemen 9

1 \ Een paradijs voor iedereen ____ 13

Een verscheidenheid aan bloemen en bladeren 15

In de schuur 20

2 \ Plaats voor pracht _____ 23

De grond is de basis 24

Zon, wind en water 26

Kweken in productiebedden 26

Een kweekoppervlak creëren 32

Kweken in palletteranden 38

Kweken in bloembedden 45

Kweken in potten 49

3 \ Kleur en vorm _____ 51

Gedachten over kleur 52

Natuurlijke vormen 57

Een geheel creëren 59

Compositie 60

4 \ Alles begint met een zaadje ____ 63

Tijd om het zakje met zaden te pakken 64

Een geslaagd kiemproces 66

Zaaien 68

Koel en licht 72

Buiten voorzaaien 76

Verspenen 78

Zorg goed voor je plantjes 82

Afharden 83

Uitplanten 85

Zaaien in de vollegrond 87

5 \ Zomerbezigheden _____ 89

- Bemesten en wieden 90
- Geen leven zonder water 94
- Opbinden en steun geven 96
- Plaagdieren 100
- Bloemen plukken 104
- Zaden winnen 107
- Winterrust 108

6 \ Plantenportretten _____ 111

- Amarant 112, Wilde peen 113, Korenbloem 114, Vingerhoedskruid 115,
- Gierst 116, Strobloem 117, Leeuwenbekje 118, Ierse klokken 119, Duifkruid 120,
- Goudsbloem 121, Bochtig lamsoor 122, Cosmea 123, Groot akkerscherf 124,
- Zonnebloem 125, Zomeraster 126, Tuindahlia 127, Vlambloem 128, Rudbeckia 129,
- Klaproos 130, Zinnia 131, Vaste planten 133, Bladgroen 134, Grassen 134

7 \ Prima donna's _____ 137

- Pronkerwt - liefelijk en productief 138
- De dahlia - de koningin van de nazomer 149

8 \ Boeketten en bloemstukken __ 163

- Na de pluk 164
- Korenschoof gebonden boeket 167
- Compositie 168
- Bloemstukken in kippengaas 173
- Bloemen drogen 175
- Je bloemenzaailingen laten groeien 178

- Zaikalender 182
- Register 184

Mijn weg naar bloemen

Tuinieren is populairder dan ooit. Het begon allemaal met eetbare planten omdat we wilden weten waar ons voedsel vandaan komt. We vinden belangrijk wat we in ons lichaam stoppen. We willen lokaal geteelde en onbespoten producten en tegenwoordig zie je kweekbakken met kool of wortelen niet alleen in moestuinen in villawijken maar net zo goed in steden en hoogbouw-wijken.

Groente kweken was voor mij de aanloop naar bloemen. Op het balkon van mijn eerste appartement kweekte ik tomaten, chilipepers en wat aardappelen in een emmer. Maar aangezien bloemen en design mijn grote passie zijn, zaaide ik ook pronkerwten en goudbloemen. Toen ik naar een huis met een grote, ongebruikte tuin verhuisde, legde ik een moestuin aan met kweekbakken waarin mooie groentesoorten als sugarsnaps, snijbiet, palmkool, sla, wortel en aardappel de ruimte deelden met nog meer goudbloemen, cosmea's en korenbloemen. Beetje bij beetje namen de bloemen mijn tuin in bezit, het gazon maakte plaats voor bloembedden en algauw was het huis omgeven door een gonzend paradijs.

Op Instagram vond ik gelijkgezinde bloementelers die me introduceerden in hun wereld. Ik kon niet genoeg krijgen van alle kennis en leerde meer over Slow Flowers, een beweging die het kweken van bloemen in harmonie met de natuur propageert, zonder vergif of kunstmest. Dit was 2018, het jaar waarin we het in Zweden over vliedschaamte hadden, maar toch bloemen kochten die van ver werden ingevlogen. Een voorgerecht met sparrenscheuten en hergebruikte jurken op het Nobelgala in Stockholm werden breed uitgesmeerd in de pers, maar de bloemversieringen bleven helemaal onder de radar. De bloemstukken waren heel kunstzinnig, maar bestonden uit geïmporteerde en vermoedelijk bespoten soorten, zoals gatenplanten, anjers en orchideeën. Er waren zelfs kunstplanten die in oasis van polyester zaten – alleen bedoeld om enkele luttele uren mooi en tv-geniek te zijn. Ik verslikte me bijna toen ik de beelden zag en vroeg me af hoe het mogelijk was. Op mijn Instagrampagina over design en lifestyle schreef ik vaak over duurzaamheid, maar voordat ik zelf bloemen begon te kweken, gebeurde het weleens dat ik in januari

een boeket met rozen en pronkerwtten kocht. Het was duidelijk dat die een lange weg hadden afgelegd om op mijn keukentafel te belanden en ik merkte dat dat me eigenlijk toen al niet beviel.

In het voorjaar van 2020, toen de pandemie over de wereld raasde en min of meer iedereen in quarantaine ging, nam het kweken van bloemen een hoge vlucht. Doordat we meer tijd thuis en in onze tuin doorbrachten, groeide overal de interesse om zelf te gaan kweken. Steeds meer mensen ontdekten wat een gezondheidseffect tuinieren heeft op lichaam en geest. In moeilijke tijden gaf het een weldoend en veilig gevoel om te zien hoe kleine zaadjes ontkiemen en tot planten uitgroeien en ineens hadden we tijd om de grond te bewerken en voor mens en dier schoonheid te creëren. De ontwikkeling gaat de goede kant op. Het zou me ontzettend blij maken als dit boek als inspiratie kan dienen om een stuk van je gazon in te ruilen voor bloemen.

Op social media vertel ik al jarenlang met veel toewijding hoe ik bloemen kweek. Ik heb al duizenden vragen gekregen over hoe ik te werk ga bij het zaaien, planten en plukken, of waar ik op let als ik een boeket samenstel. Dat was de basis om dit boek voor je te schrijven. Ik wil je vriend en gids zijn langs de hele route, vanaf de vroege lente wanneer de zaden in de grond moeten totdat je tegen de zomer de prachtigste boeketten kunt plukken voor op je keukentafel. Bloemen verspreiden blijdschap op zoveel manieren. Laat ze ook bij jou bloeien!

Hanna

Slow Flowers

Slow Flowers is een beweging die in de jaren 10 aan de Amerikaanse westkust is ontstaan. Het klimaat is daar gunstig voor bloemteelt, maar toch werden er bloemen uit de hele wereld geïmporteerd. Slow Flowers wilde het belang van de bloemenweker voor mens en milieu onder de aandacht brengen en een rijk aanbod aan lokaal gekweekte bloemen bevorderen. Het vakwerk van de bloemtelers werd voor het voetlicht gebracht en opgewaardeerd.

1 EEN PARADIJS VOOR IEDEREEN

Er zijn ontzettend veel manieren, en evenveel redenen, om bloemen te kweken. Er zijn bovendien zoveel planten in verschillende groottes, kleuren en vormen waardoor je precies de bloeiende omgeving kunt creëren die je wilt. Je kunt naar smaak kritisch kiezen, slechts beperkt door klimaat, bodem en dergelijke, zoals altijd bij het tuinieren. De eerste vragen die je jezelf wilt stellen, zijn daarom: Wat voor bloemenkweker ben ik? Wat vind ik mooi en wat wil ik bereiken met wat juist ik kweek?

Voor mij is het kweken van bloemen een uitlaatklep voor mijn creativiteit en mijn verlangen naar schoonheid. Er is maar weinig zo bevredigend als het plukken van grote bossen bloemen om je huis mee op te fleuren. Ik word er gelukkig van om bloemen te

HELP DE BESTUIVERS

Een gevarieerd en groot aanbod aan bloemen is een droom voor bestuivende insecten. Kies wanneer je plantjes of zaad koopt voor in je tuin bloemen die extra rijk zijn aan stuifmeel en nectar. Vraag ernaar bij je tuincentrum of kijk op het zakje. Veel zadenleveranciers markeren hun zakjes met een symbool van bijvoorbeeld een bij, en in webshops kun je vaak zoeken op planten die extra gunstig zijn voor bestuivers.

Ouderwetse planten en die met enkelvoudige bloemen waar insecten makkelijker in kunnen, zijn vaak een goede keuze. Denk ook na over hoe je het bloeiseizoen zo lang mogelijk kunt maken. Vooral vroeg in het voorjaar is het belangrijk dat er nectar en stuifmeel zijn wanneer de eerste slaapdronken hommels tevoorschijn komen. Een krokus of bloeiende wilg kan wonderen doen voor deze vroege vliegers!

oogsten om er dan van dichtbij van te genieten. Ik geniet er ook van dat ik mooie boeketten kan maken om aan vrienden te geven.

Uiteraard geven bloemen niet alleen binnen kleur, ook de tuin wordt mooier met bloeiende planten. Voor veel mensen is dat de belangrijkste reden om bloemen te planten. Dat je af en toe ook een fraai boeket binnen kunt zetten, is dan mooi meegenomen.

Er zijn ook andere belangrijke aspecten bij het kweken.

Tegenwoordig hebben we niet

alleen oog voor de impact die geïmporteerde snijbloemen op het milieu hebben, we weten ook hoe belangrijk het is dat we allemaal helpen om de biodiversiteit te vergroten. Veel verschillende soorten bloeiende planten trekken bijen, hommels en andere bestuivers aan, waardoor we een betere oogst krijgen van fruit, bessen en groente. Met het toegenomen insectenleven komen ook vogels die zorgen voor evenwicht in de tuin, ze zien erop toe dat ongedierte niet te veel schade aanricht.

BLOEMENGELUK

Wanneer alle planten die ik in de lente opgekweekt heb knoppen krijgen, wanneer ze in de zomer beginnen te bloeien en vervolgens in de nazomer uitbarsten in een kleurrijk crescendo, voel ik me dicht bij de natuur en verankerd op 'mijn' plek op aarde. De hele tuin bruist van het leven en het is moeilijk om niet meegesleept te worden in de euforie. Waarschijnlijk is elke tuinier bekend met het geluksgevoel dat je krijgt wanneer je rondloopt tussen bloemen, vlinders, hommels, bijen en andere vliegende insecten en je je een medeschepper voelt van het paradijs. Om in plaats van bloembedden een strak gemaaid gazon zonder variatie te hebben is voor mij een volkomen oninteressant alternatief.

Een verscheidenheid aan bloemen en bladeren

Dit boek gaat in de eerste plaats over het kweken van eenjarige bloemen. Maar om een zo lang mogelijke en gevarieerde bloei te krijgen, is het goed om verschillende soorten planten in de tuin te hebben, niet alleen eenjarigen, maar ook tweejarige planten, vaste planten, bolgewassen, knolgewassen, houtachtige gewassen en gras.

Zomerbloeiërs hebben een intensieve en bloemrijke periode met als hoogtepunt juni, juli, augustus en september. Ook in oktober kunnen er nog veel bloemen zijn, maar wanneer de eerste vorst arriveert, verwelken de meeste zomerbloeiërs. Als je een gevarieerde tuin hebt, kun je in plaats daarvan de weelde hebben om sterke vaste planten zoals de kerstroos te oogsten, takken te knippen van naaldbomen en te profiteren van het rijke kleurenpalet van het door vorst verkleurde gebladerte van bijvoorbeeld pioenen. Vroeg in het voorjaar verschijnt de kleurenpracht van bloembollen zoals tulpen en narcissen, die worden afgelost door siringen en pioenen wanneer de voorzomer voorzichtig zijn intrede doet.

Het is mijn doel om een zo groot mogelijk deel van het jaar de tuin in te kunnen gaan om iets te plukken. Daar waar ik woon, blijft de sneeuw zelden lang liggen en de vorst blijft niet langdurig in de grond zitten. De planten beginnen al vroeg in het jaar te groeien en de winter treedt laat in. Maar ook noordelijker kun je natuurlijk bloemen kweken – een korte zomer hoeft daar geen belemmering voor te zijn.

1. Zeeuws knoopje is een geweldige meerjarige plant voor in de zon-halfschaduw.
2. Vingerhoedskruid is een tweejarige plant. Het eerste jaar komt een rozet bladeren op en in het tweede jaar bloeit de mooie aar. 3. De cosmea 'Double Click Cranberries' is een eenjarige plant. 4. Het purperklokje, of heuchera, gedijt op de meeste grondsoorten. Het is een vaste plant en zowel het blad als de bloemen staan mooi in een boeket. Deze soort heet 'Obsidian'.

EENJARIGEN

zijn planten die binnen een en hetzelfde seizoen gezaaid worden, bloeien, zaad vormen en verwelken. Ze bloeien een paar maanden rijkelijk en hebben over het algemeen de prettige eigenschap dat hoe meer je oogst, hoe meer bloemen er komen - vooropgesteld dat het klimaat gunstig is en dat je ze helpt met water en voeding.

Met deze zomerbloeiers kun je elk seizoen een geheel nieuwe tuin creëren. Je kunt het kleurenpalet elk jaar wisselen, net als de hoogte van de bloembedden. Het kan zijn dat je het ene jaar geen inblik wilt van de burens, terwijl je het volgende jaar vrij uitzicht prettig vindt. Dat kun je gemakkelijk oplossen met de groeikracht van zomerbloemen. Maar je kunt de eenjarige bloemen vooral plukken als snijbloemen om er mooie boeketten en bloemstukken van te maken.

In het hoofdstuk Plantenportretten laat ik mijn favoriete zomerbloeiers zien.

TWEEJARIGEN

zijn planten die het eerste jaar een bladrozet vormen en het jaar erop pas bloeien. Een mooi voorbeeld is vingerhoedskruid. Ook stokrozen zijn prachtige tweejarige planten om in de tuin te hebben, hoewel ze het jammer genoeg niet goed doen als snijbloem. Sommige tweejarigen kun je heel vroeg in het voorjaar zaaien om al in de zomer van de bloemen te kunnen genieten.

Als tweejarige planten op een plek staan waar ze goed gedijen, zaaien ze zich gemakkelijk uit, waardoor het haast meerjarige planten lijken.

MEERJARIGEN

zijn planten die elk jaar terugkomen. Deze vaste planten staan niet alleen mooi in de tuin, maar zijn vaak ook prachtig in boeketten. Veel soorten kun je zelf opkweken van zaden, maar je kunt ook mooie grote planten kopen in het tuincentrum - dat is een fijne en snelle optie.

Sommige meerjarige planten bereiken samen met de zomerbloeiers hun hoogtepunt en dat zijn de planten die ik van harte aanbeveel. Op blz. 133 lees je welke meerjarigen ik adviseer.

BLOEMBOLLEN EN -KNOLLEN

Als je vroeg in de lente een mooie bloeiende tuin wilt hebben, gaat er niets boven bloembollen. De sneeuwkllokjes komen als eerste en bloeien vaak al in de sneeuw, daarna komen de krokussen, die slaapdronken hommels hun eerste maaltje bieden. Later in het voorjaar en de voorzomer komen narcissen, fritillaria's - zoals de wilde kievitsbloem - tulpen en keizerskronen. Wat al deze bolgewassen met elkaar gemeen hebben, is dat je de bollen in de herfst poot en dat ze in het voorjaar bloeien. Er zijn veel soorten die elk jaar opnieuw terugkomen en zich verspreiden als de omstandigheden gunstig zijn.

Ik heb heel wat bloembollen in mijn tuin, zowel in kweekbedden met bijvoorbeeld een palletrand als in perken met vaste planten. Ze zijn een mooie toevoeging aan boeketten en bloemstukken. Aangezien reeën tulpen een ware delicatessen vinden, zet ik die op een omheinde plek en in de buurt van het huis. Narcissen laten ze links liggen, dus die poot ik verder weg voor een mooie overgang tussen de aangelegde tuin en de wildere natuur. Ik poot tulpen en narcissen ook graag in potten, dan kan ik ze namelijk opkweken in mijn koude kas om ze eerder te laten bloeien. Bovendien kun je de potten verplaatsen zodat het er nooit treurig of al te uitbundig uitziet.

Bloemknollen zoals dahlia's hebben knolachtige wortels of wortelstokken, waar ze hun voeding verzamelen. In dit boek wordt veel aandacht aan dahlia's besteed, ook al worden ze soortrecht niet gekweekt als eenjarige. Maar ze zijn echt fantastisch, omdat ze tijdens het seizoen ongelofelijk veel bloemen geven.

GRASSEN

Verschillende grassen, zowel gecultiveerde als wilde soorten, staan mooi in boeketten. Er zijn veel verschillende grassoorten die het kweken waard zijn, maar kijk ook eens bij je in de buurt. Vooral langs de sloot kunnen er veel alternatieven staan voor de soorten die ik noem op blz. 134.

HOUTACHTIGE GEWASSEN

Veel bloeiende struiken (maar ook bomen) hebben takken die mooi zijn om op dezelfde manier te gebruiken als snijbloemen - sering en boerenjasmijn bijvoorbeeld. Er zijn ook houtachtige gewassen waarvan het gebladerte echt geweldig is om in boeketten te gebruiken. Spirea en kornoelje zijn favoriet, maar er zijn er meer. Lees verder op blz. 134.

1

2

3

1. Bloembollen zorgen voor de eerste rijke bloemenpracht van het seizoen. De tulpen 'Angelique' en 'Apricot Angelique' zijn twee lievelingssoorten.
2. Dahlië's zijn onweerstaanbare knolgewassen. Hier zie je de baldahlië's 'Souvenir d'été' (oranje), 'Franz Kafka' (paars) en 'Ivanetti' (purper) naast de dinnerplate-dahlië's 'Café au lait', 'Penhill Watermelon' en 'Strawberry Ice'.
3. Gras kan een mooie toevoeging zijn aan boeketten. Als je de pluimen van prachtriet binnenhaalt en ze laat drogen, worden ze lichter en voller.
4. Houtachtige gewassen hebben vaak mooie bladeren, zoals de rode pruikenboom 'Royal Purple'. Later in het seizoen krijgt hij volle, wollige pluimen.

4

In de schuur

Net zoals bij talloze andere liefhebberijen kun je bij het tuinieren al snel veel materiaal verzamelen, maar er zijn eigenlijk maar weinig spullen die je echt nodig hebt. Als je in potten kweekt, heb je genoeg aan een tuinschepje en een gieter, maar voor een groter stuk land heb je natuurlijk wat meer nodig. Dit is wat ik zelf het meeste gebruik en waar ik niet zonder wil:

Kruiwagen. Wanneer je aarde en zware planten moet verplaatsen, is de kruiwagen je beste vriend. Hij spaart je rug.

Spade. Een spade van goede kwaliteit is onmisbaar wanneer je een wat grotere plant moet in- of uitgraven.

Tuinschepje. Je kunt moeilijk buiten een tuinschepje wanneer alle opgekweekte plantjes in het voorjaar de vollegrond in moeten.

Spitvork. Goed gereedschap voor het verspreiden van stalmest of compost in bloembedden en perken. Soms is het ook nodig om de grond om te spitten om deze te mengen of om diepgeworteld onkruid te verwijderen. Wordt ook veel gebruikt wanneer de dahliaknollen in de herfst de grond uit moeten.

Hark. Om in het voorjaar de grond in perken en bloembedden te egaliseren. Ook goed om het eerste onkruid weg te harken dat in het voorjaar in de kweekbedden opkomt.

Heggenschaar. Met een heggenschaar snoei je vaste planten en eenjarigen en kun je in een handomdraai de fijngeknipte resten verdelen op de plek waar ze groeien.

Gieter. Je kunt niet zonder een gieter wanneer je regenwater opvangt om planten of potten gericht water te geven.

Druppelbevloeiing. Ik kan het echt aanbevelen om druppelslangen in de bloembedden te leggen om te zorgen dat het water precies terechtkomt waar het moet zijn zonder te verdampen. Dat maakt het kweken aanzienlijk gemakkelijker.

Bloemenschaar. Een bloemenschaar moet scherp en bij voorkeur klein zijn. Gebruik de schaar alleen om bloemen te oogsten en leer de gewoonte aan om hem na gebruik af te wassen, zodat je geen bacteriën verspreidt.

Tuinhandschoenen. Mijn voorkeur gaat uit naar dunne, met rubber beklede handschoenen. In het voorjaar heb ik voor als het vochtig, nat en koud is verschillende paren voorhanden, zodat ik altijd een stel droge heb om aan te trekken.

2

PLAATS VOOR PRACHT

Grote of kleine tuin, balkon of terras? Er is altijd ergens plaats voor een zinnia, leeuwenbekje of cosmea. In een tuin kun je kiezen om bloemen te kweken in bloembedden, plantenbakken of - als je daar ruimte voor hebt - in kweekbedden. Als je maar weinig ruimte hebt, kun je in plaats daarvan kweken in potten. Je hoeft niet op grote schaal bloemen te kweken om tijdens het seizoen een mooi boeket te kunnen maken voor het weekend, hoewel dat natuurlijk makkelijker is wanneer je in de vollegrond teelt dan in een pot. Maar het kan!

Verzamel de bladeren in de herfst en leg ze op de composthoop.

Wormen, insecten en micro-organismen in de aarde breken ze snel af tot fijne aarde

Ik woon in een huis met een tuin van zo'n 1200 vierkante meter in een doodgewone woonwijk. Hier kweek ik bloemen op verschillende manieren: in potten, plantenbakken, bloemperken en kweekbedden (productiebedden).

In kweekbedden kun je elke soort de optimale omstandigheden geven, maar wanneer de bloemen geogst zijn, kunnen de bedden er soms kaal en rommelig uitzien. In plantenbakken kun je op een comfortabele hoogte kweken op een afgebakend maar wat kleiner oppervlak. Bij bloemperken waar je verschillende bloemen combineert, draait het er in de eerste plaats vaak om dat het geheel mooi is. Daardoor kan het soms lastig zijn om bepaalde bloemen af te knippen die juist zo mooi staan tussen de andere planten. Dat geldt misschien nog wel meer wanneer je snijbloemen in potten kweekt. Dit zijn vier verschillende manieren van kweken, maar het een sluit het ander niet uit.

De grond is de basis

Een gezonde grond is de basis voor alles wat je kweekt, waar en hoe je dat ook doet. De grond die je in je tuin hebt, is natuurlijk het uitgangspunt en de ene soort is geschikter dan de andere, maar je kunt hem altijd verbeteren. Grond met veel zand houdt vocht moeilijk vast, terwijl zware kleigrond te nat kan worden. Maar door steeds aan te vullen met compost en voeding om het humusgehalte te laten toenemen, zal de grond geleidelijk beter worden.

Wanneer je, zoals ik ooit deed, verhuist naar een pas aangelegde woonwijk, is het niet ongebruikelijk dat de bodem rond het huis bestaat uit puin, oftewel grotere stenen, asfalt en andere bouwresten die door grote machines zijn aangedrukt. Daarbovenop ligt dan een 20 cm dikke laag tuinaarde die geschikt is om een gazon op aan te leggen. Het was geen fijne ervaring om de spade in de grond

te steken om erachter te komen dat die bij lange na niet voedingsrijk en levend genoeg was om in te kunnen kweken.

Zo was het in het begin toen wij onze pas gebouwde vrijstaande woning betrokken. Daarom was het eerste en belangrijkste besluit dat wij namen met betrekking tot de tuin het aanleggen van een composthoop. Het organische materiaal dat de tuin zou gaan produceren in de vorm van onkruid en dergelijke was veel te waardevol om af te voeren - na een poosje wordt dat immers afgebroken tot prima tuinaarde. Compost is gunstig voor het bodemleven en zorgt op termijn voor een goede structuur: de grond wordt luchtiger en houdt vocht beter vast. Humusrijke grond kan ook voedingsstoffen vasthouden die door de plantenwortels kunnen worden opgenomen.

In eerste instantie was de composthoop erg klein, maar in de loop der jaren is hij groter geworden en hebben we her en der in de tuin ook meerdere kleinere spontane composthopen aangelegd. Al het organisch materiaal komt daar terecht - bladeren, gemaaid gras, verwelkte bloemen, onkruid en kleine takken.

De enige uitzonderingen zijn onkruid zoals paardenstaart, distels, zuring en paardenbloemen, die afzonderlijk worden verzameld in een verwilderd deel van de tuin - uiteindelijk worden ook die planten afgebroken. Bovendien hebben wij het geluk dat we er gebruikt stro met de uitwerpselen van kippen en konijnen op kunnen gooien die helpen om het afbrekingsproces te versnellen.

Ook als je betere grond hebt dan de zware kleigrond waarmee wij het in het begin moesten doen, is het goed om steeds te proberen het humusgehalte te vergroten en voeding terug te geven aan de bodem. Compost is daarbij een belangrijk ingrediënt. Er zijn veel goede boeken geschreven over hoe je een composthoop aanlegt. Je bewijst jezelf echt een dienst door hier meer over te lezen, aangezien het de basis vormt voor alles wat je doet.

Als je in potten gaat kweken, is de aarde minstens zo belangrijk. Je kunt natuurlijk zelf je aarde samenstellen, maar het is het gemakkelijkst om potgrond van goede kwaliteit te kopen.

VERRIJKEN MET BIOCHAR

Biochar kan worden gebruikt als bodemverbeteraar en kan ook worden gemengd met meststof om langzaam voeding te geven aan de tuin. Biochar is een organisch materiaal dat via zuurstofloze verbranding, pyrolyse genoemd, wordt omgezet in kooltjes of een fijnere verkoolde massa. Biochar helpt om vocht vast te houden in de bodem terwijl het tegelijkertijd voedingsstoffen langdurig bindt zodat ze niet wegspoelen en verdwijnen in het oppervlaktewater.

MEST

Stalmest, bij voorkeur goed gecomposteerde mest vrij van spaanders, is ook een belangrijk ingrediënt om toe te voegen wanneer je begint met kweken. De mest zorgt voor voeding en geeft net als compost structuur aan de grond. In een woonwijk in de stad kan